

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 3

TOSHKENT-2023

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ТУРҒУНОВ Мурод Турсунбоевич

АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ДАВЛАТ БОШЛИҒИ ХИСЛАТЛАРИ

ҲАҚИДАГИ ҚАРАШЛАРИ 8

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

2. ҲОТАМОВ Ҳомид Сулаймонович

СЕНАТ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА
ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....15

3. АДИЛКАРИЕВА Феруза Ходжимуратовна

КОНСТИТУЦИЯВИЙ СУД ҲАМДА ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ

НАЗОРАТИНИНГ ЎЗARO НИСБАТИ ҲАМДА МУТАНОСИБЛИГИ.....22

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. ТОШҚУЛОВ Жўрабой Ўринбоевич, МУҲАММАДЖОНОВ Жасурбек Жаҳонгир ўғли
ИСЛОМ ҲУҚУҚИ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛАРНИНГ ТАДБИРКОРЛИК БИЛАН ШУҒУЛЛАНИШ
ҲУҚУҚИНИНГ КАФОЛАТЛАРИ 29

5. УЛУГБЕКОВ Баходир Абдасович

ШАЪН, ҚАДР-ҚИММАТ ВА ИШЧАНЛИК ОБРЎСИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ
ТАБИАТИ ВА ШАРТЛАРИ 42

6. YUSUPOV Sardor

ROBOTICS LEGAL CIVIL REGULATION IN UZBEKISTAN: PIONEERING A PATH FOR THE
FUTURE.....50

7. БАРЫШНИКОВА Линиза Наильевна

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В ОБЛАСТИ ФИЗКУЛЬТУРЫ И СПОРТА В
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ 58

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

8. ZULFUQOROV Abduvaxob Abdumalik o'g'li

МАТО ИЗЛАРИНИ АНИҚЛАШ, ҚАЙД ЕТИШ, ОЛИШ ВА ТАВСИFLASH.....67

9. ABDULLAEV Rustam Kaxramanovich

СУД ЕКСПЕРТИЗА ТАДҚИҚОТИ УСЛУБЛАРИ ТИЗИМИДА ЕКСПЕРИМЕНТИНИНГ О'РНИ.....75

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

10. USMANOVA Surayo Bultakovna

XIZMATLAR SAVDOSI BO'YICHA BOSH KELISHUVIDA TURIZM:

SHARTNOMAVIY-HUQUQIY Tahlil.....81

11. АЛМОСОВА Шаҳноза Собировна

ЖСТНИНГ “МИЛЛИЙ РЕЖИМ” ТАМОЙИЛИ ВА УНИ ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИГА

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ МУАММОЛАРИ 89

12. ШАРАПОВ Шухрат Шокирович

ТАЪЛИМ ОЛИШ ҲУҚУҚИНИНГ АСОСИЙ ТАЪРИФЛАРИ..... 96

ЮРИДИК ХИЗМАТ, АДВОКАТУРА, НОТАРИАТ

13. ФАЙЗИЕВ Хайриддин Сирожиддинович

ЮРИДИК ХИЗМАТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ОРГАНЛАРИ

ТИЗИМИДА ТУТГАН ЎРНИ 103

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

АДИЛКАРИЕВА Феруза Ходжимуратовна

Ўзбекистон Республикаси Хуқуқни муҳофаза қилиш академияси
мустақил тадқиқотчиси
E-mail: temurxon@gmail.com

КОНСТИТУЦИЯВИЙ СУД ҲАМДА ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ НАЗОРАТИНИНГ ЎЗАРО НИСБАТИ ҲАМДА МУТАНОСИБЛИГИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): АДИЛКАРИЕВА Ф.Х. Конституциявий суд ҳамда прокуратура органлари назоратининг ўзаро нисбати ҳамда мутаносиблиги // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2023) Б. 22-28.

 5 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-5-3>

АННОТАЦИЯ

Мақола мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг қамровли конституциявий ислохотлар жараёнида қабул қилинган янги таҳрирдаги Конституция ва бошқа норматив-ҳужжатларда Конституциявий суд ҳамда Прокуратура органлари назоратининг ўзаро мувофиқлиги ҳамда мувозанати таҳлилига ва уларнинг ўзаро тийиб туриш, қонун чиқарувчи ҳамда ижро ҳокимияти вакиллари бир бирини тийиш ва назорат қилиш функцияларининг таҳлили масалаларига бағишланган. Унда Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди ҳамда Прокуратураси айрим назорат функцияларининг мазмун-моҳияти, муҳим хусусиятлари ва қонунчиликка киритилган янги қоидалар илмий талқин этилган. Амалдаги норматив-ҳужжатларнинг қатор моддаларини янада мукаммалаштиришга оид таклиф ҳамда тавсиялар илгари сурилган.

Калит сўзлар: Конституция, конституциявий суд, конституциявий ислохотлар, ижтимоий давлат, прокуратура органлари, конституцияга мувофиқлик, ўзаро бир бирини тийиб туриш, конституциявий-ҳуқуқий механизмлар, прокурор назорати ҳужжатлари, қонунчилик ташаббуси ва юридик техника.

АДИЛКАРИЕВА Феруза Ходжимуратовна

Исследователь Правоохранительной академии Республики Узбекистан
E-mail: temurxon@gmail.com

ВЗАИМОСВЯЗЬ И ГАРМОНИЧНОСТЬ НАДЗОРА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА И ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ

АННОТАЦИЯ

В статье на основе Конституции в новой редакции и других нормативных актов, принятых в ходе конституционных реформ анализируются соотношение и сбалансированность надзора Конституционного суда и прокуратуры, взаимодействие их

данной функции. Научно интерпретируются сущность, важные особенности отдельных надзорных функций Конституционного суда и органов прокуратуры Республики Узбекистан, а также новые положения, внесенные в законодательство. Выдвинуты предложения и рекомендации по дальнейшему совершенствованию ряда статей действующих нормативных актов.

Ключевые слова: Конституция, конституционный суд, конституционные реформы, социальное государство, прокуратура, соблюдение конституции, взаимное сдерживание, конституционно-правовые механизмы, документы прокурорского надзора, законодательная инициатива, юридическая техника.

ADILKARIEVA Feruza

Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Researcher

E-mail: temurxon@gmail.com

INTERRELATION AND HARMONY OF SUPERVISION OF THE CONSTITUTIONAL COURT AND THE PROSECUTOR'S OFFICE

ANNOTATION

The article, based on the new version of the Constitution and other normative acts adopted during the constitutional reforms, analyzes the relationship and balance of supervision of the Constitutional Court and the prosecutor's office, the interaction of their given function. The essence, important features of individual supervisory functions of the Constitutional Court and the prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan, as well as new provisions introduced into the legislation, are scientifically interpreted. Proposals and recommendations have been put forward for further improvement of a number of articles of current regulations.

Keywords: Constitution, constitutional court, reforms, social state, prosecutor's office, compliance with the constitution, mutual deterrence, constitutional and legal mechanisms, documents of prosecutorial control, legislative initiative and legal technology.

Мамлакатимизда амалга оширилган конституциявий ислохотларнинг энг муҳим йўналишларидан бири – бу давлатимиз фуқароларининг ҳуқуқлари, уларнинг эркинликлари ва қонуний манфаатларини юқори юридик савияда таъминланишини кафолатлаш ҳамда унинг норматив базасини мустаҳкамлашдан иборат. Ушбу жиҳатдан олиб қараганда, суд ҳокимиятининг юқори бўғини ҳисобланмиш Конституциявий суднинг ҳамда ижро ҳокимияти тармоғи тузилмаси бўлмиш прокуратура органларининг процессуал ҳуқуқларини конституциявий мақомларини белгилаш, уларнинг назорат функцияси моҳияти ва объектларини аниқлаш ниҳоятда долзарбдир.

Энг умумий тарзда талқин этилишига кўра, конституциявий назорат давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, корхона, муассаса ва ташкилотлар, сиёсий партиялар ҳамда жамоат бирлашмаларининг қарорлари, шунингдек фаолияти мамлакат Конституциясига мувофиқлигини текширишдан ва Асосий қонунга зид норматив-ҳуқуқий ҳужжат (ҳаракат)лар юзасидан хулосалар бериш билан боғлиқ, шу ваколатга эга бўлган давлат ҳокимияти органи – Конституциявий суднинг ўзига хос назорат фаолияти туридир [1].

Бу борада Н.В.Мишинанинг фикрича, “Конституциявий назорат конституцияни муҳофаза этиш ва ҳимоя қилишнинг махсус воситаси бўлиб, конституция олий юридик кучга эга бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжат сифатида ҳаракатланишини таъминлаш тизими, ихтисослаштирилган механизм тарзида намоён бўлади” [2].

Шунингдек, тадқиқотчи А.Б.Ғафуров Конституциявий назорат тушунчасига қуйидагича таъриф беради: - “...конституциявий назоратни конституциявий одил судлов органининг қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни Конституция нормалари

ва принципларига мувофиқлигини текшириш ҳамда шу йўл билан Конституциянинг устуворлигини, мамлакатда конституциявий қонунийликни таъминлаш ҳамда инсоннинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини кафолатлашга қаратилган фаолият, деб белгилаш мумкин” [3].

Прокурор назорати эса, Ўзбекистон Республикаси янги таҳрирдаги Конституциясининг 143-моддасига мувофиқ, мамлакат ҳудудида қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан назоратни Ўзбекистон Республикасининг Бош прокурори ва унга бўйсунувчи прокурорлар томонидан амалга оширилади. Прокурор назоратини амалга оширишнинг асосий йўналишлари “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 4-моддасида ҳам мустаҳкамлаб қўйилган [4].

Қонун прокурорлик назоратининг анъанавийлик соҳаларини сақлаб қолган: қонунлар ижроси устидан назорат (умумий назорат), жиноятчиликка қарши курашни амалга оширадиган органлар томонидан қонунларнинг ижро этилиши устидан назорат, судларда ишларни кўришда прокурор ваколатлари, ушлаб турилганларни, қамоққа олинганларни сақлаш жойларида, жиноий жазоларни ва жиноий ҳуқуқий таъсирнинг бошқа чораларини ижро этиш чоғида қонунларга риоя қилиниши устидан назоратдан иборат [5].

Хусусан, янги таҳрирдаги Конституциясининг 27-моддасида ҳибсга олишга, қамоққа олишга ва қамоқда сақлашга фақат суднинг қарорига кўра йўл қўйилиши белгиланган. Шу билан бирга, шахс суднинг қарорисиз 48 соатдан ортиқ муддат ушлаб турилиши мумкин эмаслиги таъкидланган [6]. Ушбу қоидалар суд назоратининг алоҳида тартиби бўлган “Хабеас корпус” институтига тегишли.

Ўзбекистонда “Хабеас корпус” институти 2008 йилдан бошлаб, қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқи прокуратурадан судларга ўтказилгандан бери жорий этилган. Кейинги йилларда тергов устидан суд назоратининг ушбу шакли процессуал мажбурлаш чораларига ва шахснинг дахлсизлиги билан боғлиқ бир қатор тергов ҳаракатларига рухсат бериш ҳуқуқини мустаҳкамлаш орқали босқичма-босқич кенгайтирилди.

Халқаро тажрибага эътибор қаратсак, суд назорати институти Фуқаровий ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги Халқаро пактнинг 9-моддасида мустаҳкамланган. Ушбу моддага мувофиқ жиноий айблов бўйича ҳибсга олинган ёки ушлаб турилган ҳар бир шахс зудлик билан судья ёки қонун бўйича суд ҳокимиятини амалга ошириш ҳуқуқи бўлган бошқа мансабдор шахс ҳузурига келтирилади ва оқилона муддатда суд муҳокамаси ўтказилиши ёки озод қилиб юборилиши ҳуқуқига эга. Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон Декларациясининг 9-моддасида ҳеч ким асоссиз қамалиши, ушланиши ёки қувғин қилиниши мумкин эмаслиги қайд этилган.

Суд назорати институти АҚШ, Австрия, Буюк Британия, Германия, Италия, Испания, Португалия ва бошқа мамлакатлар Конституцияси нормаларида ҳамда қонунларида акс этган. Шу билан бирга, бир қатор давлатларда қабул қилинган қарорнинг холислигини таъминлаш учун жиноят ишини тергов қилиш устидан суд назоратини амалга оширадиган, тергов ҳаракатлари ва эҳтиёт чораларига рухсат берувчи *махсус тергов судьяси* лавозими мавжуд. Мазкур лавозим Германия, Австрия, Италия, Бельгия, Голландия, Латвия, Литва, Қозоғистон, Қирғизистон ва бошқа давлатларда жорий этилган.

Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги Конституциясида суд назорати институтига алоҳида урғу берилганлиги эътиборга моликдир. Мазкур тамойилнинг жорий этилиши суд жараёни иштирокчиларининг ҳуқуқлари амалга оширилишини таъминлайди, уларни мансабдор шахслар ва жиноий таъқиб қилиш функциясини бажарадиган органларнинг ноқонуний ҳаракатларидан ҳимоя қилинишини кафолатлайди. Суд назорати институтининг кенгайтилиши жиноят процессида шахс ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг умумэътироф этилган халқаро стандартларини жорий этиш имконини бериши табиий.

Ўзбекистон Республикасининг “Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий

қонуннинг 4-моддасида Конституциявий суднинг ваколатлари белгиланган бўлиб, улар куйидагиларни ўз ичига олади:

1) Ўзбекистон Республикаси қонунларининг ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари қарорларининг, Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари, қарорлари ва фармойишларининг, ҳукумат, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари қарорларининг, Ўзбекистон Республикаси давлатлараро шартномавий ва бошқа мажбуриятларининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқлигини аниқлайди;

2) Ўзбекистон Республикасининг Президенти томонидан имзолангунига қадар Ўзбекистон Республикаси конституциявий қонунларининг, Ўзбекистон Республикаси халқаро шартномаларини ратификация қилиш тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси қонунларининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқлигини аниқлайди;

3) Қорақалпоғистон Республикаси Конституциясининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, Қорақалпоғистон Республикаси қонунларининг Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқлиги тўғрисида хулоса беради;

4) Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари нормаларига шарҳ беради;

5) Ўзбекистон Республикаси Олий судининг муайян ишда қўлланилиши лозим бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқлиги тўғрисида судлар ташаббуси билан киритилган мурожаатини кўриб чиқади;

6) конституциявий суд ишларини юритиш амалиётини умумлаштириш натижалари юзасидан ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарига ва Ўзбекистон Республикаси Президентига мамлакатдаги конституциявий қонунийликнинг ҳолати тўғрисида ахборот тақдим этади.

Конституциявий суд конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлари муайян ишда қўлланилган ва Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ бўлмаган қонунда бузилган деб ҳисобловчи фуқаролар ҳамда юридик шахсларнинг шикоятларини ҳам кўриб чиқади. Конституциявий суд Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари билан берилган ваколати доирасида бошқа ишларни ҳам кўради [7].

Шунингдек, Конституциявий суд ўз ваколатларини амалга ошираётганда бошқа судларнинг ёки ўзга органларнинг ваколатига кирадиган барча ҳолларда ҳақиқий ҳолатларни аниқлаш ва текширишдан ўзини тияди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди томонидан қонунларнинг Конституцияга мувофиқлиги назорати юритилса, ўз навбатида, прокуратура органлари томонидан жамиятдаги қонунийлик аҳволи ҳамда ҳуқуқий ҳужжатлар ижроси устидан назорат амалга оширилади. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 144-моддаси [6] ҳамда “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуннинг 1-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унга бўйсинувчи прокурорлар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилиши устидан назоратни амалга оширади [4] ва шу билан бирга ваколатли ташкилотлар томонидан қабул қилинаётган ҳужжатларнинг Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига мувофиқлигини назорат қилади.

Прокуратура органлари томонидан амалга ошириладиган назоратнинг ўзига хослиги - қонунийликни мустаҳкамлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларини, жамият ва давлатнинг қонун билан кўриқланадиган манфаатларини, Ўзбекистон Республикаси конституциявий тузумини ҳимоя қилиш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва профилактика қилишдан иборатдир.

Шунга мувофиқ, аниқланган қонун бузилиши мавжуд бўлган ҳужжатга (суднинг ҳукми, ҳал қилув қарори, ажрими ва қарорига) прокурор томонидан протест, тақдимнома (қонун бузилиши, унинг келиб чиқиш сабаблари ва бунга имконият яратиб бераётган

шарт-шароитларни бартараф этиш юзасидан) кўринишидаги прокурор назорати ҳужжатлари киритилиши қонун билан белгиланган.

Шу билан бирга, прокурор томонидан протест ноқонуний ҳуқуқий ҳужжатни бекор қилиш ва қонунга мувофиқлаштириш юзасидан келтирилса, тақдимнома нафақат юзага келган қонун бузилиш ҳолатларига чек қўйиш, бартараф этиш, олдини олиш ва келгусида йўл қўймаслик, балки қонун бузилиш ҳолатларига йўл қўйган масъул шасларнинг тегишли жавобгарлик масаласини кўриб чиқиш юзасидан киритилади.

Бундан ташқари, ташкилотлар ўртасидаги мувофиқлик юзасидан ҳамда ҳамкорликни таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг мажлисларида иштирок этиши, унинг кўриб чиқиши учун масалалар киритиши ва кўрилаётган масала юзасидан фикр билдириши мумкин бўлсада, прокуратура органлари назорати доираси Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди фаолияти ва у томонидан қабул қилинган ҳужжатларга қўлланилмайди.

Ўз навбатида, ушбу назорат органлари ўртасида ҳамкорлик қилиш тамойилига кўра, Конституциявий суд органи томонидан Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори томонидан қабул қилинган, норматив тусдаги ҳуқуқий ҳужжатларнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ҳамда қонунларига мувофиқлиги назорати амалга оширилиши белгиланган.

Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисидаги Қонуннинг 87-моддасида Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори буйруқларининг ва (ёки) бошқа ҳужжатларининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига ва қонунларига мувофиқлигини аниқлаш тўғрисидаги ишларни юритиш масаласи баён этилган.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори буйруқларининг ва (ёки) бошқа ҳужжатларининг (индивидуал хусусиятга эга бўлган ҳужжатлар бундан мустасно) ёки улар бир қисмининг Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига ва қонунларига мувофиқлигини аниқлаш чегаралари ишнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олинган ҳолда ушбу Қонун 82-моддасининг учинчи қисмига мувофиқ белгиланади. Хусусан,

Конституциявий суд норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг Конституцияга мувофиқлигини тўлиқлигича ёки унинг бир қисмини текшираётганда:

нормалар мазмуни бўйича;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг шакли бўйича;

давлат органлари ва мансабдор шахслар ўртасида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси билан белгиланган ваколатларнинг чегараланиши нуқтаи назаридан;

норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг қабул қилиниши, имзоланиши, шунингдек расмий эълон қилиниши ва амалга киритилиши тартиби бўйича унинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқлигини аниқлайди [7].

Ишни кўриб чиқиш якунлари бўйича Конституциявий суд Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг буйруғини ва (ёки) бошқа ҳужжати (индивидуал хусусиятга эга бўлган ҳужжат бундан мустасно) ёки унинг бир қисмини Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига ва қонунларига мувофиқ ёки мувофиқ эмас деб топиш тўғрисидаги қарорлардан бирини қабул қилади.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг Конституциявий суд қарорига кўра Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига ва қонунларига мувофиқ эмас деб топилган буйруғи ва (ёки) бошқа ҳужжати ўзининг амал қилишини тугатади. Бундай буйруқ ва (ёки) бошқа ҳужжат бир ойдан кечиктирмай Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига мувофиқлаштириши керак [7].

Бундан ташқари, фикримизча, “Конституциявий суди тўғрисида”ги Конституциявий Қонуннинг 4-моддасида Конституциявий суднинг ваколатлари доираси ҳамда назорат предметига конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлари муайян ишда қўлланилган ва Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ бўлмаган қонунда бузилган деб ҳисобловчи фуқаролар ҳамда юридик шахсларнинг шикоятларини ҳам кўриб чиқиш

масаласи киритилган. Шу боис, Конституциявий суднинг 31.05.2021 йилдаги КСҚ-8-сонли қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судида жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатларини кўриб чиқиш тартиби тўғрисида”ги Низомни такомиллаштириш ва қонунчиликка мувофиқлаштириш мақсадга мувофиқ.

Хусусан, ушбу Низом 5 бўлим, 24 банддан иборат, Низомнинг 12-бандида фуқаролар томонидан келиб тушган мурожаат ва шикоятларнинг кўриб чиқиш бир ойлик муддатни ташкил этиши белгиланган. Бироқ, Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги ЎРҚ-445-сонли Қонунига мувофиқ, мурожаат муаллифига 15 кунлик муддатда хабар бериш талабини киритиш фикри таклиф этилади.

Шу билан бирга, мазкур Низомда “Электрон ҳужжат айланиши” ахборот тизими орқали амалга оширилишини таъминлаш ва назорат қилиш;

- электрон ахборот тизимларида иш юритиш аҳволини мунтазам таҳлил қилиш, улардан самарали фойдаланиш чораларини кўриш ҳамда такомиллаштириб бориш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш;

- архив иши юритилишини ташкил этиш, архивга топширилган ҳужжатлар сақланишини таъминлаш ва ҳужжатларнинг муҳимлик қийматини экспертизадан ўтказиш, мазкур фаолиятни рақамлаштириш чораларини кўриш;

- ҳал қилинган мурожаатлар бўйича қабул қилинган қарорлар устидан келиб тушган такрорий мурожаатларни кўриб чиқиш юзасидан ишчи гуруҳлар ташкил этиш ҳақида таклифлар киритиш;

- мурожаатларни кўриб чиқишда қонунийлик, холислик ва текширишнинг тўлиқлигини таъминламаган ходимларга нисбатан чора кўриш каби меъёрларни белгилаш ҳам мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Бундан ташқари, фикримизча, ушбу Низом талабларида ўзаро номувофиқлик ҳолатлари ҳам мавжуд. Жумладан, Низомнинг 8-бандида: - “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 29-моддасида назарда тутилган: а) аноним мурожаатлар; б) жисмоний ва юридик шахсларнинг вакиллари орқали берилган мурожаатлар, уларнинг ваколатини тасдиқловчи ҳужжатлар мавжуд бўлмаган тақдирда; в) қонунда белгиланган бошқа талабларга мувофиқ бўлмаган мурожаатлар кўрмай қолдирилади. Мурожаатлар кўрмай қолдирилганда уни ўрганган ходим томонидан тегишли хулоса тузилади, у Конституциявий суд Девони раҳбари томонидан тасдиқланади” - деб белгиланган.

Шунингдек, Низомнинг 5-бандида Конституциявий судга келиб тушган мурожаатлар (электрон шаклда келиб тушган мурожаатлар қоғозга чоп этилган ҳолда), шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президенти Халқ қабулхоналари ва Виртуал қабулхонасидан келиб тушган мурожаатлар Конституциявий суд девонида иш юритиш ва ижро назоратини ташкил этиш бўйича йўриқнома қодаларига мувофиқ расмийлаштирилиши, ўрганиб чиқувчи ижрочиларни белгилаш мақсадида мурожаатлар **Конституциявий суд раиси, унинг йўқлигида Конституциявий суд раисининг ўринбосарига** тақдим этилиши ҳамда 12-бандида Конституциявий суд ваколати доирасидаги масалалар акс эттирилган, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президенти Халқ қабулхоналари ва Виртуал қабулхонадан юборилган мурожаатлар **Конституциявий суднинг раиси ёки унинг ўринбосари топшириғига** мувофиқ Конституциявий суднинг судьяси томонидан ўн беш кун ичида, қўшимча ўрганиш ва (ёки) текшириш, қўшимча ҳужжатларни сўраб олиш талаб этилганда эса бир ойгача бўлган муддатда кўриб чиқилиши белгиланган, мазкур ҳолатда мурожаатларнинг умумий назорати давлат органи ёки ташкилот раҳбари ёхуд ваколат берилган мансабдор шахс томонидан юритилиши белгиланган бўлсада, Низомнинг 8-бандида назарда тутилган меъёр ушбу қонунчилик талабига мувофиқ эмас.

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисидаги Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги ЎРҚ-

445-сонли Қонунининг 29-моддасида белгиланган “муурожаатлар кўрмай қолдирилганда тегишли хулоса тузилади, у давлат органининг, ташкилотнинг раҳбари ёки уларнинг ваколат берилган мансабдор шахси томонидан тасдиқланади” ҳолатидаги талабига ҳам зид.

Демак, юқоридаги номутаносибликларни бартараф этиб, назорат тартибига оид турли норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардаги қоидаларни ўзаро мувофиқлаштириш лозим.

Шундай қилиб, таҳлилларасосида қуйидагича хулоса қилиш мумкин. Конституциявий назорат ва прокурор назорати давлат назоратининг икки шаклини акс эттириб, бири-норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг Конституцияга мувофиқлигини таъминлаш орқали қонунчиликка ички мантиқийлик ва тизимлилик (мутаносиблик) бахш этса, иккинчиси – қонунларнинг бир хилда ижро этилишини ва уларнинг самарали қўлланилишини таъминлайди.

Мазкур назорат турларини амалга оширувчи органларнинг ўзаро ҳамкорлиги эса, пировардида, Конституция ва қонунлар устуворлигини янада ишончли ҳамда таъсирчан таъминлашга хизмат қилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон юридик энциклопедияси. Т., 2010, 254-бет.
2. Конституционное право зарубежных стран: учебник/ Н.В.Мишина, А.Р.Крусян, Д.Я.Гараджаев (и др.)-Харьков: Право, 2015-С.143.
3. Ғофуров А.Б. Ўзбекистонда Конституциявий назорат: тарихий ривожланиш тенденциялари -Т., 2022й., 15б.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни, 29.08.2001 й., 257-II-сон // URL: <https://lex.uz/acts/106197>;
5. Б.Х.Пўлатов, Қонунлар ижроси устидан прокурор назорати, Т., “Ҳуқуқ ва бурч” журнали 2006 й., 32б.
6. Янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси (2023 йил 30 апрель куни ўтказилган Ўзбекистон Республикаси референдумида умумхалқ овоз бериш орқали қабул қилинган) // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6445145>.
7. Ўзбекистон Республикасининг 27.04.2021 йилдаги “Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида”ги ЎРҚ-687-сон Қонуни // URL: <https://lex.uz/docs/5391934>;